

УДК 347.736

НЕОБХІДНІСТЬ КОМПЛЕКСНОГО ПІДХОДУ ДО АНАЛІЗУ КОРПОРАТИВНОГО БАНКРУТСТВА

Я. Гринчишин, к.е.н.

Львівська державна фінансова академія

Ключові слова: банкрутство підприємств, наслідки, економічні чинники, правові чинники, комплексний підхід.

У статті розглядаються економічні аспекти банкрутства, як одного з ключових елементів державного регулювання економіки. Проведено аналіз тенденцій, чинників і наслідків корпоративного банкрутства європейських країн. Досліджено зв'язок кількості корпоративних банкрутств і таких показників, як рівень ВВП на душу населення, рівень безробіття. Розкрито вплив світової фінансової кризи на тенденції банкрутства підприємств у країнах Європи. Обґрунтовано необхідність комплексного підходу до аналізу причин корпоративного банкрутства.

Постановка проблеми. Наявність інституту банкрутства в умовах конкурентного ринкового середовища є об'єктивно зумовлена. Усуваючи з ринку неефективні господарські суб'єкти, банкрутство виступає умовою сталого збалансованого розвитку економіки.

Як правило, банкрутство є наслідком кризової ситуації на підприємстві, яку породжують як внутрішні, так і зовнішні чинники. Останні впливають на певні тенденції розвитку фінансової неспроможності підприємств у макроекономічному аспекті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем банкрутства приділяють увагу у своїх працях вітчизняні і зарубіжні вчені О.О. Терещенко, А.В. Череп, Н.М.Тюріна, Н.С. Карвацька, О.М. Бірюков, В.В. Джунь, С. Классенс і Л.Ф. Клаппер та ін. Більшість досліджень з питань банкрутства, які проводять українські вчені, пов'язані з діагностикою кризового стану підприємств і правовими аспектами їх неплатоспроможності. Однак такі підходи не розраховані на глибокий аналіз інституту банкрутства як складового елементу економічної системи. Банкрутство є передусім економічною, а не юридичною категорією.

Незважаючи на те, що господарсько-правове регулювання проблем, породжених неплатоспроможністю підприємств, належить до ключових питань функціонування ринкових відносин, проблеми банкрутства не набули достатнього відображення і в неокласичній теорії [1].

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є обґрунтування комплексного підходу до аналізу корпоративного банкрутства на підставі дослідження його тенденцій, чинників і наслідків в європейських країнах.

Виклад основного матеріалу. З економічного погляду, банкрутом є підприємство, яке не в стані терміново оплатити за своїми зобов'язаннями, а вартості його майна не вистачає для покриття проплат. На мікроекономічному рівні, з погляду окремого підприємства, банкрутство є негативним явищем, а в макроекономічному розумінні, з погляду всієї економіки, є умовою її розвитку, оскільки виконує роль санітара, який несе на собі завдання оздоровлення ринкового середовища.

У західноєвропейських країнах на 10 тис. компаній припадає 83 банкрутства, у східноєвропейських – 52, незважаючи на краще розвинену економіку перших [2]. Найбільшу кількість збанкрутілих підприємств спостерігаємо в таких країнах, як Люксембург – 233; Австрія – 224; Франція – 215 (рис. 1). Серед країн із найменшою кількістю неплатоспроможних компаній можна виділити Грецію та Іспанію, в яких на 10 тис. підприємств припадає відповідно 6 і 7 банкрутств. Отже, різниця між найбільшою і найменшою кількістю банкрутств у країнах Західної Європи складає 227, або майже 39 разів.

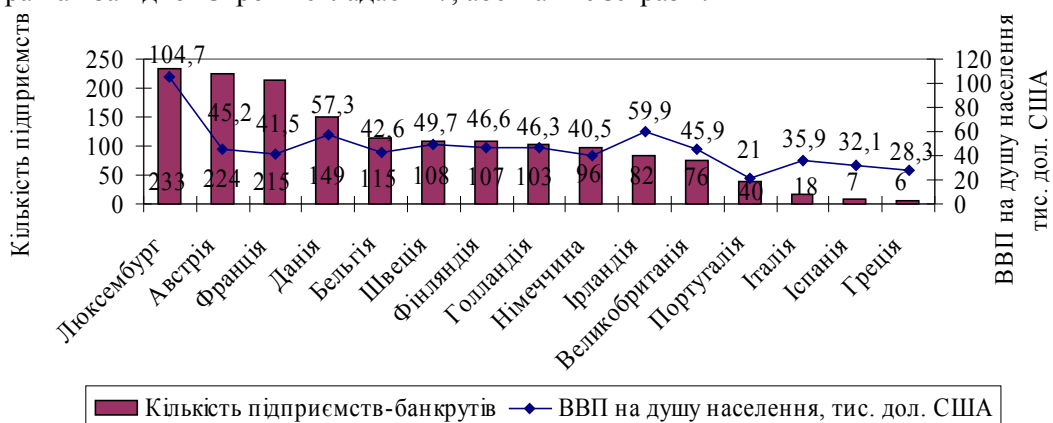


Рис. 1. Кількість підприємств-банкрутів у розрахунку на 10 тис. підприємств і рівень ВВП на душу населення в країнах Західної Європи, 2008 р.*
* Розраховано на основі даних [2].

У країнах Західної Європи спостерігаємо прямий зв'язок між кількістю неплатоспроможних підприємств і рівнем ВВП на душу населення (рис. 1). Коефіцієнт кореляції 0,62 вказує на тісний зв'язок між цими показниками. Отже, у країнах з розвиненими ринковими відносинами застосування інституту банкрутства для державного регулювання підприємництва є ефективнішим. Незважаючи на банкрутство частини фірм, економіка цих країн розвивається із передбачуваними темпами, що можна пояснити так: законодавство і процедури банкрутства використані у них як механізм саморегуляції ринку.

До 2007 р. можна спостерігати тенденцію до зниження кількості банкрутств у Західній Європі і збільшення у Східній (табл. 1). Таку тенденцію можна пояснити

Таблиця 1

Динаміка корпоративних банкрутств і рівня безробіття в країнах Європи *

Показник	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2008 р. до 2007 р., %
Кількість підприємств-банкротів у країнах Західної Європи	155875	140111	135472	150240	110,9
Кількість безробітних, млн осіб	1,5	1,4	1,2	1,4	116,7
Кількість підприємств-банкротів у країнах Східної Європи	16890	19311	19332	21577	111,6

* Розраховано на основі даних [2].

кращою адаптацією західноєвропейських підприємств до умов конкурентного ринкового середовища.

Незважаючи на позитивний вплив інституту банкрутства на розвиток економіки розвинених країн, таке явище не позбавлене негативних наслідків. Ліквідація підприємства означає збитки для його акціонерів, кредиторів, споживачів продукції, зменшення податкових надходжень до бюджету, а також зростання безробіття. Підтвердженням цьому є збільшення кількості безробітних у країнах Західної Європи у 2008 р. порівняно з 2007 р. на 16,7% (див. табл. 1).

Банкрутство підприємств є наслідком глибокої фінансової кризи, спричиненої як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками. У країнах з розвинутою ринковою економікою й сталою політичною системою, як правило, третина банкрутств зумовлена зовнішніми чинниками, а дві третини – внутрішніми [3]. Підприємство здатне безпосередньо впливати на внутрішні причини, тобто усувати їх вплив, поліпшувати діяльність через локалізацію та ліквідацію чинників проблем, проте господарський суб'єкт має обмежені можливості впливу на зовнішні причини кризи, особливо зумовлені глобальними чинниками. До останніх можна віднести світову фінансову кризу, яка розпочалася у 2007 році з обвалу ринку іпотечних кредитів у США. Зниження темпів росту світової економіки спричинило збільшення кількості неплатоспроможних підприємств у всьому світі у 2008 році порівняно з попереднім на 10,9% у Західній Європі і 11,6% у Східній Європі (див. табл. 1). Особливо зросла кількість збанкрутілих підприємств в Іспанії – у 2,2 раза, Ірландії – у 2,4 раза, Данії – 1,5 раза (рис. 2). Така сама тенденція збереглася і в першій половині 2009 року. Крім сектору фінансових послуг, найбільше постраждали в Іспанії компанії, що займаються будівництвом та операціями з нерухомістю. В Ірландії світова фінансова криза особливо вразила галузь промислового виробництва [2]. Закономірним наслідком зростання

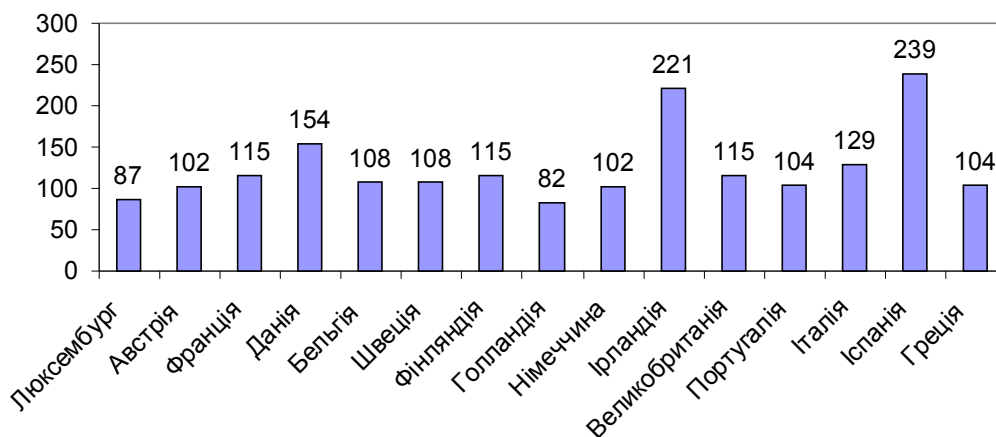


Рис. 2. Ріст підприємств-банкрутів у країнах Західної Європи у 2008 р. порівняно з 2007 р., %*.

* Розраховано на основі даних [2].

кількості банкрутств в Іспанії, Ірландії було значне збільшення рівня безробіття – відповідно на 6,1% і 3,6%.

Більшість вітчизняних авторів до чинників, які впливають на неспроможність підприємств, відносять причини економічного характеру. Однак кількість підприємств, які проходять процедуру банкрутства, залежить також від правового середовища та ефективності застосування ліквідаційних процедур. Першу спробу дослідити вплив ефективності правових механізмів на перебіг банкрутства зробили С. Классенс і Л.Ф. Клаппер [4]. На підставі даних з 35 країн вони розрахували залежність між кількістю збанкрутілих підприємств і правовими та економічними чинниками (табл. 2).

Таблиця 2

Вплив економічних і правових чинників на корпоративні банкрутства

Чинник	Вплив
Економічні чинники	
ВВП на душу населення	Позитивний
Темпи росту ВВП	Негативний
Відсоткові ставки	Негативний
Фінансова система країни:	
ринково орієнтована	Позитивний
банково орієнтована	Негативний
Частка зайнятих у малому і середньому бізнесі	Негативний
Правові чинники	
Час, необхідний для початку діяльності підприємства	Негативний
Індекс правової ефективності	Позитивний
Рівень захисту прав кредиторів	Негативний

У результаті регресійного аналізу отримано пряму пропорційну залежність між кількістю банкрутств, ринковою орієнтованістю фінансової системи країни та індексом правової ефективності. Необхідність врахування такого чинника, як захист прав кредиторів, можна пояснити тим, що у світовій практиці виділяють дві основні концепції застосування механізму банкрутства. Наприклад, законодавство Великобританії і Німеччини більше захищає кредиторів, а США і Франція віддають пріоритет боржникам [5]. Підприємства країн, в яких механізм банкрутства захищає права кредиторів, можуть значно частіше застосовувати процедуру банкрутства з метою виявлення та усунення з ринку неефективних суб'єктів господарювання. Наприклад, у Греції рівень захисту прав кредиторів оцінюють в 1 бал (за чотирибальною системою), кількість банкрутств у розрахунку на 100 тис. компаній найменша – 6. У Великобританії, яка може бути «еталоном» захисту прав кредиторів, показник неспроможності значно вищий і становить 76.

Таким чином, у дослідженні впливу чинників на фінансову неспроможність підприємств необхідний комплексний підхід, який передбачає врахування як економічних, так і правових чинників.

Висновки. Основним призначення інституту банкрутства є зниження рівня господарських ризиків в економіці через ліквідацію неефективних господарських суб'єктів. Велика кількість корпоративних банкрутств не може бути ознакою низького рівня економіки, а навпаки, внаслідок ефективного застосування інституту фінансової неспроможності економічне становище країни поліпшується.

Показники кількості банкрутств є неоднаковими в різних країнах, тенденції розвитку фінансової неспроможності підприємств є також різними. Динаміка і кількість корпоративних банкрутств змінюється під впливом відповідних чинників як економічного, так і правового характеру.

Бібліографічний список

1. Институт банкротства : становление, проблемы, направления реформирования [Текст] / под. ред. А. Д. Радыгина. – М. : ИЭПП, 2005. – 432 с.
2. Insolvencies in Europe 2008/09 [Electronic resource]. – Mode of assess : <https://www.uc.se/source>.
3. Бурбело О. Некоторые аспекты международного опыта правового регулирования банкротства предприятий [Текст] / О. Бурбело // Экономист. – 2007. – № 8. – С. 54-55.
4. Stijn Claessens Stijn Claessens Bankruptcy Around the World: Explanations of its Relative Use [Electronic resource]. – Mode of assess : <http://www.siteresources.worldbank.org/intlawjustinst/resources/bankruptcy.pdf>.
5. Козлов С. Процедура банкротства : про іноземний та український досвід [Текст] / С. Козлов // Юридична газета. – 2005. – № 14. – С. 1-2.

Гринчишин Я. Необходимость комплексного подхода к анализу корпоративного банкротства

Рассмотрены экономические аспекты банкротства, как одного из ключевых элементов государственного регулирования экономики. Проведен анализ тенденций, факторов и последствий корпоративного банкротства европейских

стран. Исследована связь количества корпоративных банкротств и таких показателей, как уровень ВВП на душу населения, уровень безработицы. Раскрыто влияние мирового финансового кризиса на тенденции банкротства предприятий в странах Европы. Обоснована необходимость комплексного подхода к анализу причин корпоративного банкротства.

Ключевые слова: банкротство предприятий, последствия, экономические факторы, правовые факторы, комплексный подход.

Grynchyshyn Y. A necessity of the complex approach to the analysis of corporate bankruptcy

The economic aspects of bankruptcy are examined in the article, as one of key institutes of government control of economy. The analysis of tendencies, factors and consequences of corporate bankruptcy of the European countries is conducted. Investigational connection of amount of corporate bankruptcies of such indexes as level of GDP per capita, unemployment rate. Influence of world financial crisis is exposed on the tendency of bankruptcy of enterprises in the countries of Europe. Grounded necessity of the complex approach to the analysis of reasons of corporate bankruptcy.

Key words: bankruptcy of enterprises, consequences, economic factors, legal factors, complex approach.